

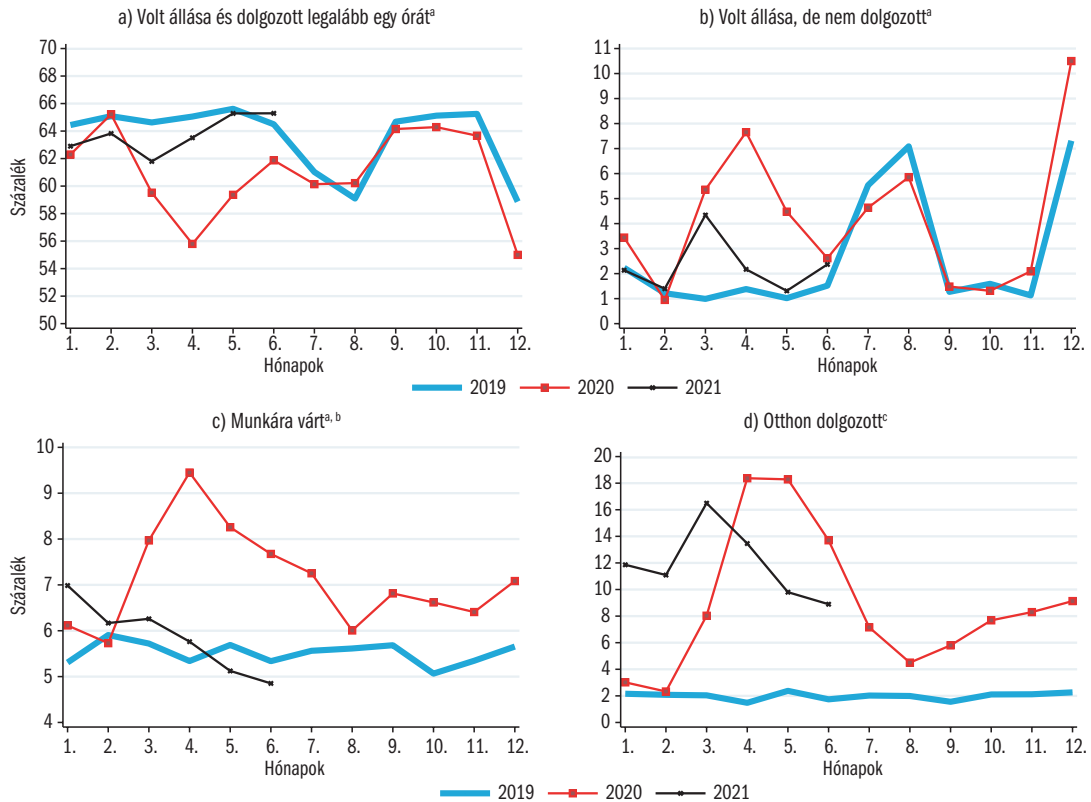
2. MUNKAPIAC, MUNKANÉLKÜLISÉG A VÁLSÁG IDEJÉN

2.1. FOGLALKOZTATÁS A JÁRVÁNY IDEJÉN

KÖLLŐ JÁNOS

A koronavírus-járvány első hulláma súlyos munkaerőpiaci megrázkódtatással járt – ahogy azt a tavalyi Munkaerőpiaci Tükör is bemutatta (Köllő, 2020). Az újabb, 2021 közepéig elérhető adatok birtokában most lehetőség nyílik a második és harmadik hullám alatt bekövetkezett változások áttekintésére, amit a 2.1.1. ábra négy részével kezdünk. Mindegyik grafikonon a KSH Munkaerő-felmérésén (MEF) nyugvó havi adatokat mutat, egymásra fektetve a 2019-es, 2020-as és 2021 első félévi idősorokat.

2.1.1. ábra: Különböző munkaerőpiaci mutatók alakulása, 2019–2021

^a 15–74 éves, nem tanul = 100.

^b Munkára vár, aki 1) munkanélküliként aktívan állást keres, 2) inaktív, de szeretne fizetett munkát, 3) van állása, de átmeneti munkaszünet miatt nem dolgozott az interjú megelőző héten.

^c Dolgozott legalább egy órát = 100.

Forrás: A szerző számítása a KSH Munkaerő-felmérésének a KRTK Adatbank által kezelt adataiból.

Mint a bal felső ábrán látszik, az első járványhullám idején, 2020 március–májusban a ténylegesen munkát végző foglalkoztatottak száma drámai mértékben visszaesett, ám nyáron visszatért a referenciaként szolgáló 2019-es görbéhez, és a második hullám első két hónapjában sem maradt el lényegesen az előző év azonos időszakában mért értékektől. Decemberben azonban – a második hullám csúcán – a megszokottnál (így a 2019-esnél is) valamivel nagyobb visszaesést látunk, és a görbék között ekkor keletkezett rés csak 2021. május–júniusban tűnt el.

A jobb felső ábra azoknak a népességben belüli arányát mutatja, akiknek a kérést megelőző héten volt ugyan állásuk, de abban egy órát sem dolgoztak. Az ilyen foglalkoztatottak aránya a nyári és az év végi szabadságolások idején szokott magasra ugrani, ahogy az 2019-ben is történt.¹ Az első járványhullám csúcán, áprilisban, az arány a 2019-es 1 százalékos körüli szintről 7 százalékosra nőtt, ezt követően azonban – egészen decemberig csökkenve – visszatért az egy évvel korábbi értékekhez. A harmadik hullámban, főként márciusban, az újabb lezárások idején 4 százalékos körüli arányokat látunk a 2019-es egy százalékoshoz képest.²

A bal alsó ábra a „Munkára várt” címet viseli. Azokat soroljuk ide, akik 1) munkanélküliként aktívan állást kerestek, 2) inaktívak voltak, de szerettek volna fizetett munkát, 3) volt állásuk, de átmeneti munkaszünet miatt nem dolgoztak az interjú megelőző héten. (Itt tehát nem szerepelnek a más okból, például betegség, szabadság miatt nem dolgozók). Az ilyen személyek aránya 2019-ben 5–6 százalékos szinten állt, majd az első hullám idején közel 10 százalékosra emelkedett. Ez alsó becslés, mert figyelmen kívül hagyja a szabadság terhét, de a járvány miatt otthon maradókat. Az arány ezt követően folyamatosan csökkent, és augusztusra már megközelítette a 2019-es szintet. A második hullám idején kisebb emelkedést figyelhettünk meg 7 százalékos maximummal, a harmadik hullám idején pedig folyamatos csökkenést, ami 2021. május–júniusban már a 2019 értékek alatti szintet eredményezett.

Végezetül, a jobb alsó ábra a távmunkát végzők arányát mutatja a legalább egy órát dolgozó foglalkoztatottak között. Az arány az első hullám idején a kilencszerezésre emelkedett, majd csökkent ugyan, de nem esett vissza a járvány előtti szintre, a második–harmadik hullám alatt is a 8–12 százalékos sávban mozgott, egy újabb, 14–16 százalékos csúccsal 2021. március–áprilisban. Úgy tűnik, ebben a kérdésben a járvány tartós változást hozott.

Változások a foglalkoztatás szerkezetében

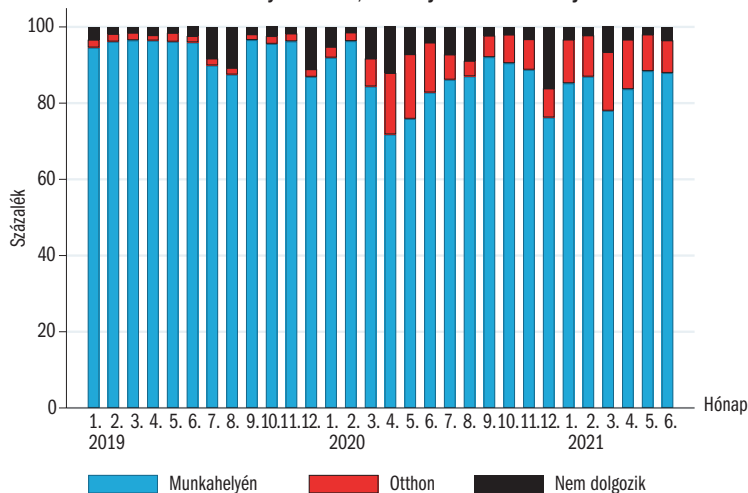
A 2.1.2. ábra az ILO–OECD-konvenciók szerint mért foglalkoztatás szerkezetének változásáról ad képet. A járványt megelőzően – a nyári és az év végi szabadságok hónapjait leszámítva – a „jelenléti munkavégzés” tette ki az össz-foglalkoztatás 95–97 százalékát. 2020 tavaszától kezdve ez az arány több, a tömeges szabadságolásban nem érintett hónapban is (2020 április–május, 2021

¹ Itt nem használjuk a távollét okára vonatkozó információt, mert a járvány idején sokan lehettek, akik a szabadságuk terhét maradtak otthon. A szezonhatásra az azonos hónapok összehasonlításával kontrollálunk.

² Megjegyezzük, hogy 2021-ben is az addig érvényes fogalmakkal dolgozunk, tehát nem tekintjük foglalkoztatottnak a nem dolgozó egyes–egyed–egyed igénybe vevőket, akiket az új metodika szerint a KSH foglalkoztatottként számol el bizonyos feltételek megléte esetén. Erről lásd a K2.2. keretes írást!

március–április) 80 százalék közelébe vagy az alá süllyedt., és még a harmadik hullám lecsengése után sem érte el a 90 százalékot.

2.1.2. ábra: A foglalkoztatottak összetétele a tényleges munkavégzés és annak helye szerint, 2019. január – 2021. június

Forrás: A szerző számítása a KSH Munkaerő-felmérésének a KRTK Adatbank által kezelt adataiból.

Iskolázottság szerinti különbségek

A 2.1.3. ábra az előzőekben definiált „munkára várók” arányváltozását mutatja 2019–2021-ben, a 15–74 éves, nappali tagozaton nem tanuló népességben, legmagasabb iskolai végzettség szerint.

A legfeljebb nyolc osztályt végzettek körében az arány 2019-ben 11–12 százalék között mozgott, majd az első járványhullám idején 15 százalék fölé ugrott (ami a csúcson, 2020 áprilisában 28 százalékos növekedést jelentett az előző évi áprilisi szinthez képest). Az érintettek száma csak 2021 márciusában, a harmadik hullám idején tért vissza a 2019-es értékekhez.

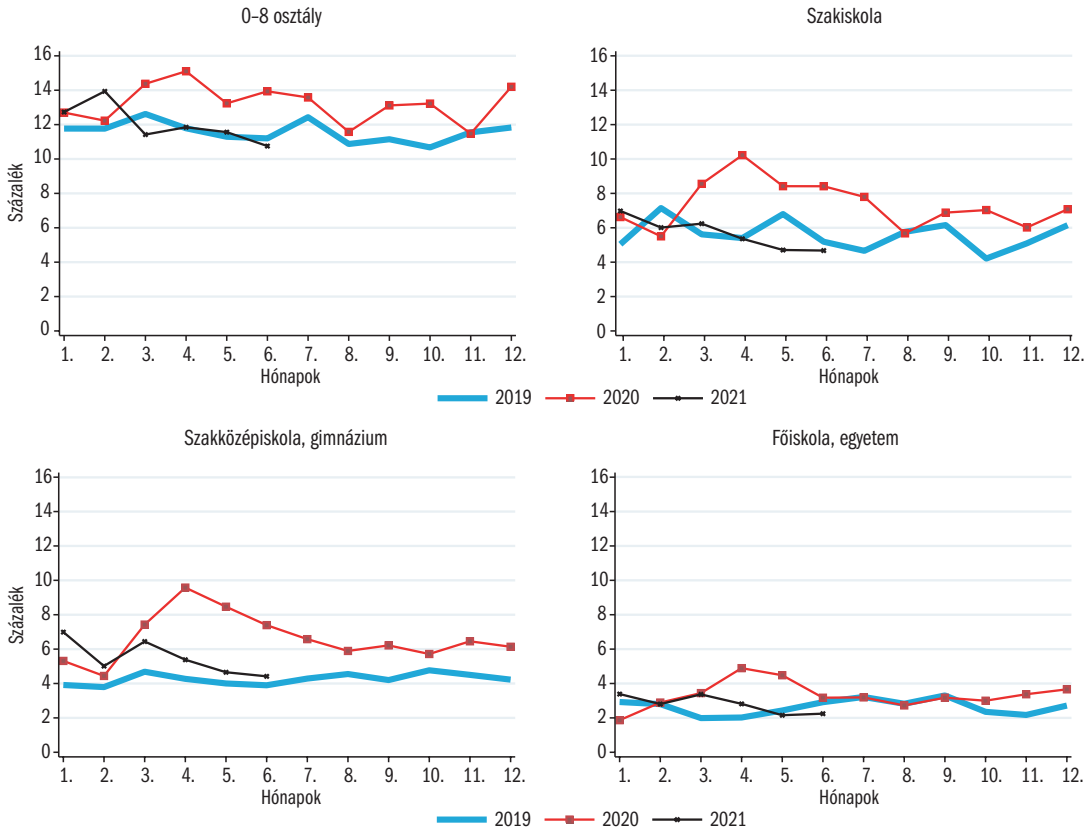
A szakiskolát végzettek között a „munkára várók” aránya csak feleakkora, 6 százalék körüli volt 2019-ben, a 2020. áprilisi növekmény viszont sokkal nagyobb (92 százalékos). A 2020-as görbe már augusztusban közel került a 2019-eshez, a harmadik hullám idején pedig valamivel az alá esett.

A legsúlyosabb és legtartósabb veszteség a középiskolát végzeteket érte: a 2019-es, stabilan 4 százalékos szintről 2020 áprilisában 9,6 százalékra ugrott a mutató (ez százalékpontban mérve a legnagyobb növekmény, az előző évi értéknek pedig a 2,2-szerese), és a későbbiekben sem esett vissza a kiinduló szintre. A kérdésre visszatérünk.

A diplomások között 2019-ben mindössze 2–3 százalékos volt a munkára várók aránya, és bár az áprilisi növekmény jelentős (2,4-szeres) volt, a mutató abszolút szintben még ekkor sem érte el az 5 százalékot. A többit a második,

majd a harmadik hullám idején is – kisebb mértékben – nőtt, de 2021. május–júniusban teljesen elenyészett.

2.1.3. ábra: Munkára várók 2019, 2020 és 2021 egyes hónapjaiban, iskolázottság szerint

Munkára vár: 1) munkanélküliként aktívan állást keres, 2) inaktív, de szeretne fizetett munkát, 3) van állása, de átmeneti munkaszünet miatt nem dolgozott az interjú megelőző héten.

Iskolázottság: A köznyelvi megnevezéseket használjuk. Szakiskola: érettségit nem adó középfokú szakképzés. Szakközépiskola: érettségit adó középfokú szakképzés.

Minta: 15–74 éves, nappali tagozaton nem tanuló népesség.

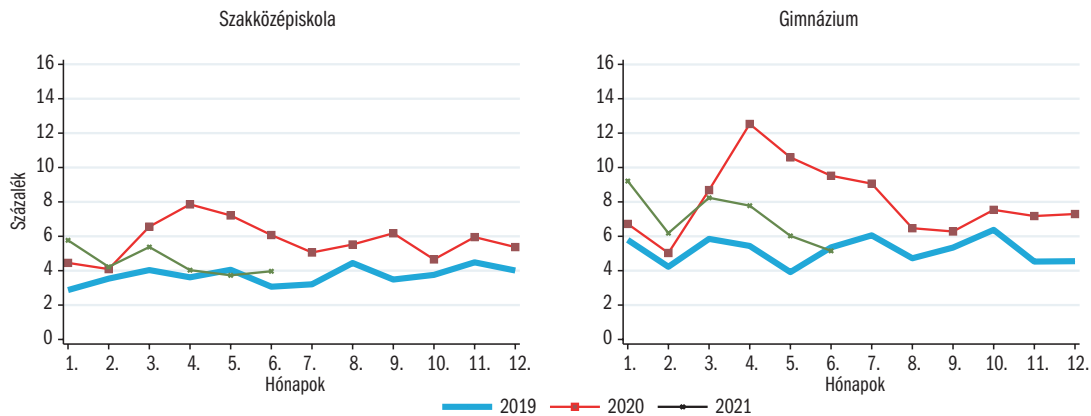
Forrás: A szerző számítása a KSH Munkaerő-felmérésének a KRTK Adatbank által kezelt adataiból.

A középiskolát végzettekre visszatérve: a 2.1.4. ábrán látható, hogy a különösen kedvezőtlen kimenet elsősorban a gimnáziumot végzetteket sújtotta. Az első hullám csúcsán a szakközépiskolát végzetteknél nagyjából 2 százalékpontos, a gimnáziumban érettségizetteknél viszont 6 százalékpontos többletet látunk, ami csak augusztusra olvadt el, és csak 2021 júniusában tűnt el teljesen.

A gimnáziumban érettségizett, de felsőfokú végzettséget nem szerzett és a kérdezéskor nem is tanuló népességben különösen sokan dolgoznak keres-

kedelmi és szolgáltató, valamint egyszerű foglalkozásokban (a gimnáziumot végzettek egyharmada, a szakközépiskolát végzettek kicsivel több, mint egy-egyede), amelyeket erősen érintettek a korlátozások.³ A továbbtanulás előtt álló vagy a felsőoktatásból lemorzsolódott fiatalok közül – a hétköznapi tapasztalat szerint, mert erről adatok nem állnak rendelkezésre – számosan dolgoznak instabil, informális állásokban, amelyeket szintén veszélybe sodortak a korlátozások.

2.1.4. ábra: Munkára várók 2019, 2020 és 2021 egyes hónapjaiban (középiskolát végzettek)

Munkára vár: 1) munkanélküliként aktívan állást keres, 2) inaktív, de szeretne fizetett munkát, 3) van állása, de átmeneti munkaszünet miatt nem dolgozott az interjút megelőző héten.

Iskolázottság: A köznyelvi megnevezéseket használjuk. Szakiskola: érettségit nem adó középfokú szakképzés. Szakközépiskola: érettségit adó középfokú szakképzés.

Minta: 15–74 éves, nappali tagozaton nem tanuló népesség.

Forrás: A szerző számítása a KSH Munkaerő-felmérésének a KRTK Adatbank által kezelt adataiból.

Kisgyermekes anyák

Az első és harmadik hullám iskolabezárásai (amit számos iskolában decemberi zárás is kiegészített) a kisgyermekes szülőket – az uralkodó munkamegosztási mintázat miatt különösen az anyákat – korlátozhatta a munkavégzésben.

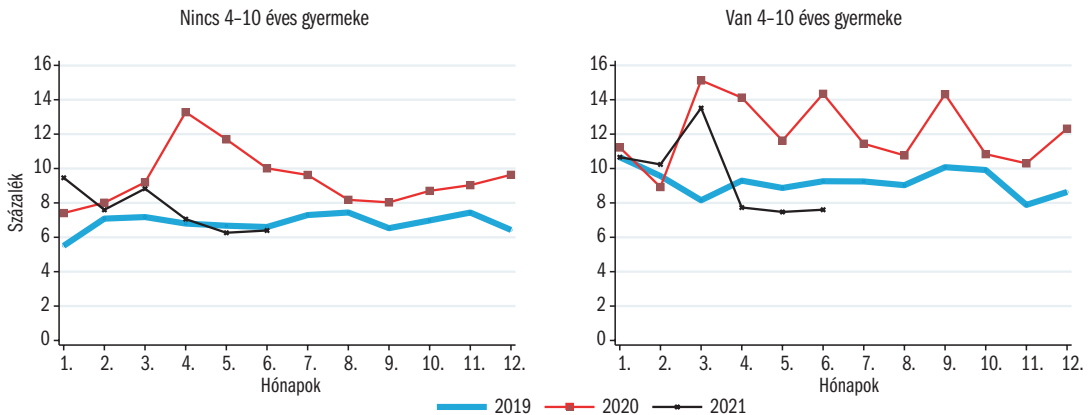
A 2.1.5. ábrán ez valóban megfigyelhető: a 4–10 éves, tehát óvodás vagy alsó tagozatos iskolás gyermeket nevelő nők között már 2020 márciusában megnőtt a „munkára várók” aránya (ami az ekkora gyermeket nem nevelőknél csak áprilisban ugrott meg), majd közel ekkora emelkedést látunk 2021 márciusában, az újabb iskolabezárás idején is. A mutató ezt követően visszatért a 2019-es görbére, sőt az alá.

A viszonylag kis elemszám (havonta nagyjából 1600 megfigyelés) miatt a kisgyermekes anyákra vonatkozó adat bizonytalan, a görbén olyan hónapokban is látunk csökkenést, amikor nem működtek az iskolák és óvodák (2020. május), vagy növekedést a fordított esetben (2020. szeptember).⁴

³ A MEF 2020 első negyedévi hulláma szerint.

⁴ Az óvodák és iskolák, kevés kivétellel, 2020. március 16-tól a tanév végéig, illetve 2021. március 4-től április 19-ig voltak zárva.

2.1.5. ábra: Munkára várók 2019, 2020 és 2021 egyes hónapjaiban a 20–50 éves nők között

Munkára vár: 1) munkanélküliként aktívan állást keres, 2) inaktív, de szeretne fizetett munkát, 3) van állása, de átmeneti munkaszünet miatt nem dolgozott az interjú megelőző héten.

Minta: 20–50 éves, nappali tagozaton nem tanuló népesség.

Forrás: A szerző számítása a KSH Munkaerő-felmérésének a KRTK Adatbank által kezelt adataiból.

Pályakezdők

A járvány első hullámára vonatkozó elemzés (Köllő–Reizer, 2021) azt mutatta, hogy a pályakezdők foglalkoztatása (az életkorra kontrollálva is) minden más csoportnál nagyobb mértékben, két számjegyű százalékkal esett vissza az előző év azonos időszakához képest. A 2.1.1. táblázat adatai szerint ez a sokk maradandónak bizonyult.

2.1.1. táblázat: A pályakezdők foglalkoztatási rátája

Negyedév	2019	2020	2021	Negyedév	2019	2020	2021
I.	67,5	64,9	56,3	III.	58,5	51,2	..
II.	67,9	57,2	59,6	IV.	60,3	57,1	..

Pályakezdő: A kérdés előtt egy évvel nappali tagozaton tanult, a kérdéskor nem tanult.

Forrás: A szerző számítása a KSH Munkaerő-felmérésének a KRTK Adatbank által kezelt adataiból.

Pályakezdőnek azt tekintjük, aki a kérdés előtt egy évvel tanult, a kérdéskor viszont már nem. Az ide tartozók átlagosan 22 évesek. A foglalkoztatási rátájuk a harmadik negyedévben, nyáron a legalacsonyabb – mert ekkor a csoportban nagy súllyal szerepelnek az oktatásból éppen kilépettek, akik gyakran őszig várnak az elhelyezkedéssel –, ettől távolodva növekszik (ez jól látható, ha a 2019-es oszlopot III.–IV.–I.–II. sorrendben olvassuk). A szezonális olyan erős, hogy az eredményt inkább táblázatos formában közöljük és az alacsony esetszám miatt (500–600 eset hullámonként) negyedévenként mérünk.

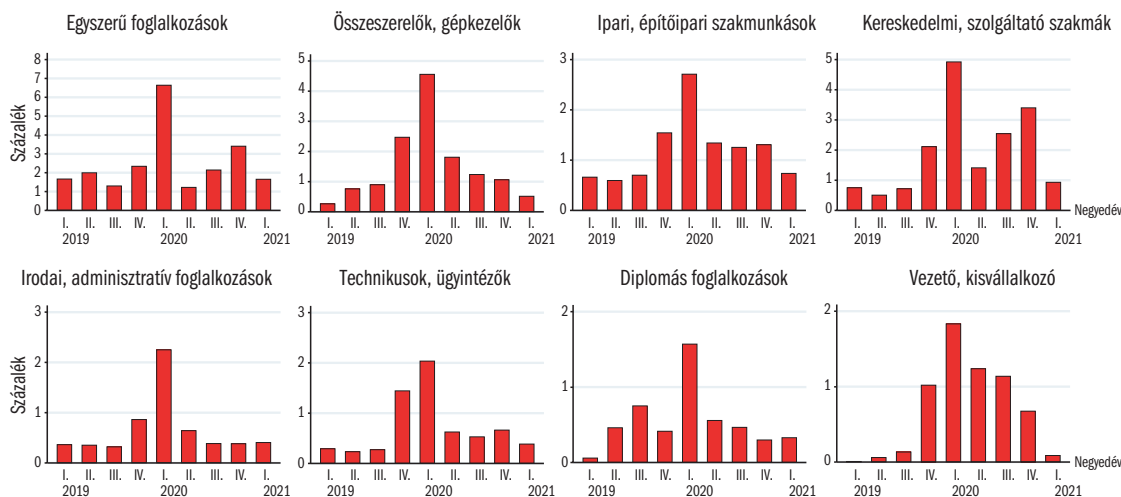
Látható, hogy 2020 első negyedévében a ráta még közel volt a 2019-es értékhez, a második negyedévben viszont az előző évinél több mint 10 százalékponttal alacsonyabb volt. Ha kisebb mértékben is, de a különbség egészen

a megfigyelt időszak végéig fennmaradt. A fiatalok érintettségéről bővebben lásd a Közelkép 3.4. alfejezetét.

Állásvesztési esélyek foglalkozás szerint

Ha különböző dolgozói csoportok vagy gazdasági egységek érintettségének alakulására vagyunk kíváncsiak, akkor az állásvesztési esélyek vizsgálatával kaphatunk választ. Okulva az első hullámra vonatkozó tapasztalatból (*Köllő*, 2020), ezeket az akkor legfontosabbnak bizonyult dimenzió szerint, foglalkozásonként mutatjuk be a 2.1.6. ábrán. Az oszlopok azoknak az arányát mutatják, akik a feltüntetett negyedévi kérdezéskor legalább egy órát dolgoztak, a következő negyedévi kérdezéskor pedig „munkára vártak”, azaz állásban voltak, de nem dolgoztak, vagy munkanélküliek, illetve olyan inaktívak voltak, akik szerettek volna fizetett munkát.

2.1.6. ábra: A legalább egy órát dolgozók közül a következő negyedévi kérdés idejére a „munkára vár” kategóriába került, 2019. I. negyedév – 2021. I. negyedév (százalék)

Forrás: A szerző számítása a KSH MEF KRTK Adatbank által kezelt adataiból.

Megjegyezzük, hogy a két negyedéves kérdés közötti történésekről a MEF-ben csak részlegesen lehet képet alkotni: ha valaki a t -edik és $t + 1$ -edik negyedévi kérdezéskor egyaránt munkában állt, attól még lehetett munkanélküli a két kérdés között, és ha egynél többször vált munkanélkülivé vagy váltott munkahelyet, akkor nem állapítható meg, hogy mennyi ideig volt állástalan. Ha csak egyszer-egyszer, akkor ez a $t + 1$ -edik negyedévi kérdezéskor folyamatban lévő munkaviszonyának a kezdő időpontja alapján kiszámítható lenne, a státusváltozások száma azonban nem ismert.

A státust váltók kis száma miatt az áramlásokat itt nem havi, hanem negyedéves bontásban vizsgáljuk. Ugyanezen okból nem vizsgáljuk a szakképzett mezőgazdasági dolgozókat.

Az egyszerű foglalkozásokkal kezdve: nagy kiugrást látunk az első hullám idején, a 2020 első negyedévében dolgozók 6.5 százaléka vesztette el a munkáját. Egy kisebb csúcsot figyelhetünk meg 2020 negyedik és 2021 első negyedéve között is.

Az összeszerelők és gépkezelők állásvesztési esélye már 2020 első negyedévében – a nemzetközi kereskedelemben már ekkor jelentkező zavarok idején – növekedésnek indult. Az első és második negyedév közötti csúcs itt kisebb, 4,5 százalékos volt. Hasonló képet látunk az *ipari és építőipari szakmunkásoknál*, valamint a *technikusoknál és ügyintézőknél*, de a csúcs esetükben a 3, illetve a 2 százalékot sem érte el.

A *kereskedelmi, vendéglátó és szolgáltató* szakmákban egy újabb sokkot jeleznek az adatok 2020–2021 telén, összhangban azzal, hogy ekkor újból tömeges lezárásokra került sor.

Az *irodai és diplomás* foglalkozásokban az értékek mindvégig alacsonyak voltak, és az első hullám után visszatértek a fél–egy százalékos sávba. A *vezetők* (és a szintén ide sorolt kisvállalkozók) esetében a sokk viszonylag hosszan érezte a hatását.

Táv munka

A munkahely megőrzésének legfontosabb eszközét a távmunkára való áttérés jelentette, aminek alakulásáról a 2.1.7. *ábra* (lásd a szemközti oldalon) nyújt képet.

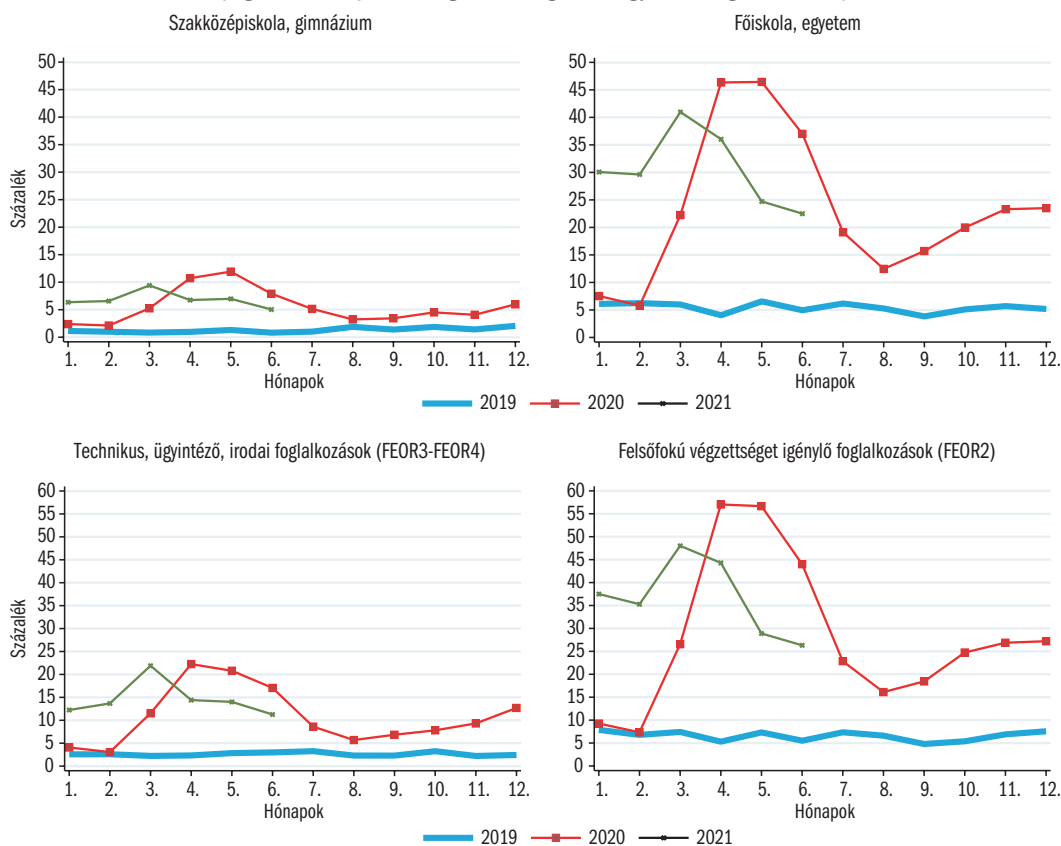
Az érettségivel nem rendelkezőknél az otthoni munkavégzés mindvégig nagyon ritka, 1–2 százalékos maradt, őket az ábrán nem is tüntettük fel. Az érettségizetteknél az arány az 1–2 százalékos sávból a 10–12 százalékos tartományba emelkedett az első, majd a második–harmadik hullám idején is, és a járvány 2021. nyári átmeneti csillapodásakor sem esett 5 százalék alá. A diplomásoknál óriási növekedést hozott az első hullám, ezen belül az iskolák bezárása, ami 2021. március–áprilisban is 40 százalék közelébe emelte a távolról dolgozók arányát. Foglalkozásonként vizsgálódva a technikus, ügyintéző és irodai munkakörökben 20 százalék feletti csúcsokat, és a harmadik hullám lefutása után is 10 százalék körüli értékeket látunk, míg a diplomás foglalkozásokban a csúcson 55 százalék körüli értékeket, a vizsgált időszak végén pedig még mindig 25 százalék fölötti arányt mutatnak az adatok.

Foglalkozásváltás

A válsághoz való alkalmazkodás egy másik módja lehetett a munkakör vagy munkahelyváltogatás. Az előbbi azok körében vizsgáljuk, akik a MEF-be 2017–2020 első negyedévében kerültek be, mind a hat alkalommal szerepeltek a mintában, és minden alkalommal foglalkoztatottnak mondták magukat. Ezeknek – a munkahelyük megőrzésére képes – munkavállalóknak

az első és az utolsó foglalkozását (négyjegyű FEOR-kódját) összehasonlítva a foglalkozásváltók arányának rendkívüli növekedését, közel a megduplázódását látjuk abban a kohorszban, amelynek a második–hatodik felkeresése (2020 második negyedétől 2021 második negyedéig) a járvány időszaka-kára esett (2.1.2. táblázat).⁵

2.1.7. ábra: Távmunkát végzők 2019, 2020 és 2021 egyes hónapjaiban, iskolázottság és foglalkozás szerint (legalább középfokon végzettek; legalább egy órát dolgozók = 100)

Távmunka: Legalább alkalmilag.

Iskolázottság: A köznyelvi megnevezéseket használjuk. Szakközépiskola: érettségit adó középfokú szakképzés.

FEOR: Foglalkozások Egységes Osztályozási Rendszere.

Minta: Legalább egy órát dolgozott az interjú megelőző héten.

Forrás: A szerző számítása a KSH Munkaerő-felmérésének a KRTK Adatbank által kezelt adataiból.

Megvizsgáltuk a munkahelyváltók arányának alakulását is (erre a belépés óta eltelt hónapok számából lehet következtetni), de nem találtunk hasonló mértékű növekedést. Úgy tűnik, hogy a táblázatban látott eredmény alapvetően az adott munkáltatónál betöltött munkakör (vagy a vállalkozói profil) megváltozásából adódik.

⁵ A foglalkozásváltás intenzitásiában nem találtunk iskolázottság szerinti különbségeket.

2.1.2. táblázat: Foglalkozásváltás azok körében, akik mind a hat MEF-megkérdezés alkalmával foglalkoztatottak voltak

Mintába kerülés éve (első negyedév)	Az utolsó foglalkozás nem azonos az elsővel (százalék)	Esetszám	A kérdéses a járvány idejére esett-e?
2017	7,5	2256	Nem
2018	9,6	2083	Nem
2019	10,6	1671	6. kérdéses
2020	18,8	1699	2.-6. kérdéses

Megjegyzés: Foglalkozás = 4 jegyű FEOR-kód. Az eseteket nem súlyoztuk.

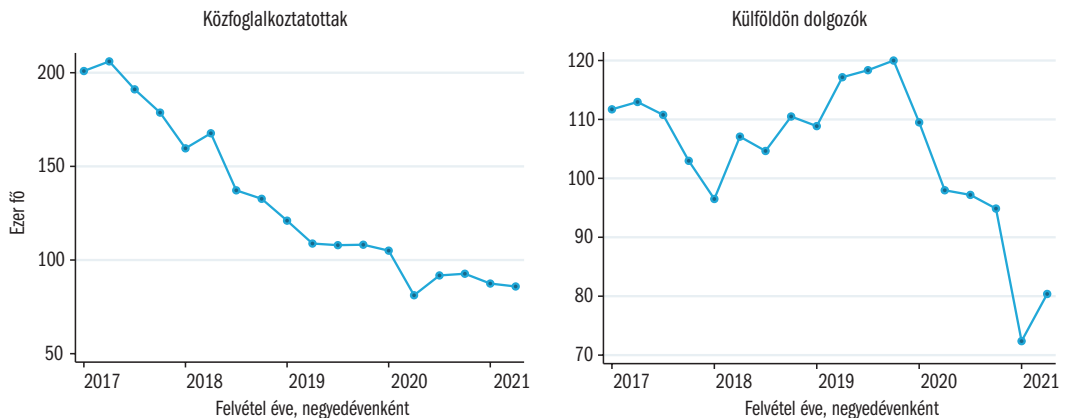
Minta: A MEF-be 2017–2020 első negyedévében bekerült kohorszokból azok, akiket mind a hat alkalommal meg tudtak kérdezni, és mind a hat alkalommal foglalkoztatottak mondták magukat.

Forrás: A szerző számítása a KSH MEF KRTK Adatbank által kezelt adataiból.

Közmunkások és külföldön dolgozók

A járvány idején tovább folytatódott a közfoglalkoztatási program 2017 óta tartó szűkítése: az átlagos állományi létszám 2017 elejétől a járvány kitöréséig 200 ezerrel 100 ezerre (a Belügyminisztérium adatai szerint 194 ezerrel 94 ezerre – *BM*, 2021) csökkent, majd 2021 második negyedévéig 86 ezerre (a *BM* szerint 89 ezerre) esett (a 2.1.8. *ábra* bal oldali része).

2.1.8. ábra: A közfoglalkoztatottak és külföldön dolgozók átlagos állományi létszáma, 2017. első negyedév – 2021. második negyedév (ezer fő)

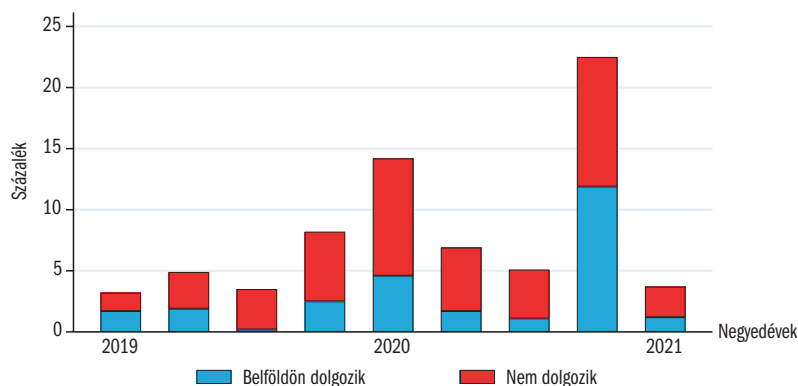
Forrás: Saját számítás a KSH MEF KRTK Adatbank által kezelt adataiból.

Jelentősen, egyharmadával csökkent a külföldön dolgozók száma is. Mint ismeretes, a MEF (más országok munkaerő-felméréseihez hasonlóan) a hazai foglalkoztatás részének tekinti, ha egy hazai háztartással életvitelszerűen kapcsolatban álló személy külföldön dolgozik – ez leginkább az ingázó és alkalmi külföldi munkavállalást fedli le.

2020 első és 2021 második negyedéve között az összfoglalkoztatás 20 ezer fővel nőtt, a külföldön dolgozók száma 40 ezerrel csökkent, a hazai foglalkoztatás növekménye tehát 60 ezer főre (1,3 százalékosra) tehető. Ebben szerepet

játszott, hogy a külföldi munka lehetőségétől megfosztott emberek itthon vállaltak munkát, aminek a mértékére a 2.1.9. ábra ad becslést. Az oszlopok magassága mutatja, hogy azok, akik az adott negyedévben külföldön dolgoztak, milyen arányban veszítették vagy hagyták el az ottani munkahelyüket, és ezen belül milyen arányban dolgoztak a következő negyedévi megfigyelés szerint. Az adat a t -edik és $t + 1$ -edik hullámban egyaránt megfigyelt személyekre vonatkozik.

2.1.9. ábra: A külföldi munkájukat elvesztő vagy elhagyó munkavállalók következő negyedévi aktivitása (százalék)

Forrás: Saját számítás a KSH MEF KRTK Adatbank által kezelt adataiból.

Az ábra szerint a 2019 negyedik negyedévről 2020 első negyedévére „virradó” hónapokban megnőtt a külföldi munka megszűnésének esélye (2020 februárjában már vészhelyzetet hirdettek Olaszországban, és a világkereskedelemben is zavarok támadtak), és az érintettek nagy többsége itthon sem talált munkát. Ennél is nagyobb külföldi állásvesztési arányt látunk az első hullám idején – különösen 2020 vége és 2021 eleje között –, de ekkor a hazatérők fele már munkába tudott állni Magyarországon.

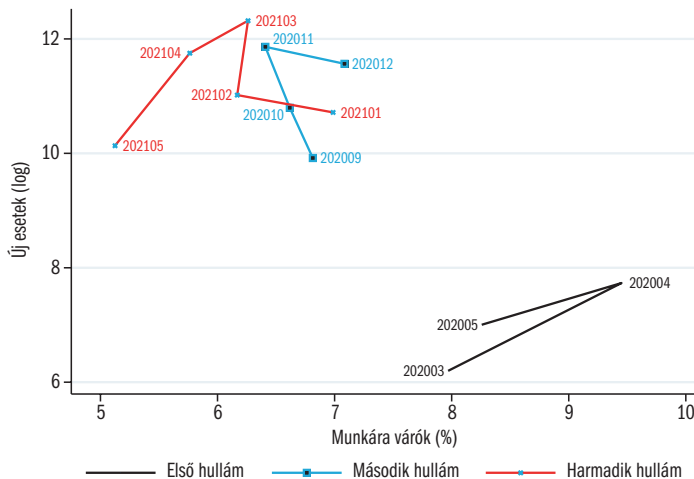
Megjegyezzük, egyrészt, hogy az ábra alacsony, negyedévente 400–500-as esetszámok alapján készült, de az első, illetve második–harmadik hullámhoz kapcsolódó kiugrások olyan mértékűek, ami nehezen adódhatott pusztán mérési hibából. Másrészt, természetesen előfordult visszaáramlás, de az állomány alakulására vonatkozó 2.1.8. ábra egyértelművé teszi, hogy ez nem tudta elensúlyozni a külföldi munka elvesztésének hatását.

Összegzés

Néhány csoportot (kisgyermekes anyák, pályakezdők, a kereskedelemben és vendéglátásban vagy külföldön dolgozók) leszámítva minden áttekintett adat erős aszimmetriára utal a járvány és a munkaerőpiaci válság súlyossága között. Ezt mutatja be a 2.1.10. ábra, amelynek vízszintes tengelyén a „munkára várók” aránya érzékelteti a munkaerőpiaci válság mélységét, a függőle-

ges tengelyén pedig az új fertőzöttek száma utal a járvány hevesységére. (Ezen a tengelyen logaritmikus skálát alkalmazunk, a természetes egységben mért értékek közötti nagyon nagy különbségek miatt).

2.1.10. ábra: Igazolt havi fertőzési esetek és a munkára várók aránya, 2020. március – 2021. május (logaritmikus skála)

Munkára várók: A definíciót lásd a 2.1.1. ábra jegyzetében. Fertőzésszámok: <https://our-worldindata.org/covid-cases>
 Forrás: Saját számítás a KSH MEF KRTK Adatbank által kezelt adataiból.

Hangsúlyozzuk, hogy az ábra leíró jellegű, az időbeli mozgást hivatott ábrázolni, nem akar oksági összefüggést vagy akár csak valamiféle – elemzési vagy szakpolitikai – célból figyelembe veendő átváltási arányt sugalmazni a két fontos kimenet között. (Azt, hogy létezik átváltás a kormányzati szigor és a járvány súlyossága között számos kutatás bizonyította, például *Davies és szerzőtársai* [2021], *L'Angiolica–Monti* [2020] vagy *McLaren–Wanf* [2020], de ezek a tanulmányok természetesen nem egyetlen, a fentihez hasonló ábrán alapultak). Ahhoz, hogy megítélhessük, milyen folyamatok generálták a képen látható állapotot, számos kérdésre kellene ismernünk a választ.

Az első kérdés, hogy mekkora volt a járványnak való *ex ante* kitettség, azaz hogyan alakult volna a fertőzöttség korlátozó intézkedések nélkül 2020 tavaszán, illetve a második–harmadik hullámban. Ezt nem tudjuk, és valószínűleg sosem fogjuk tudni.

Egy második közreható tényező a korlátozó intézkedések szigorúsága, összetétele és időzítése. A leggyakrabban hivatkozott oxfordi kormányzati szigorúsági index (Covid-19 Government Stringency Index) Magyarország esetében 2020 tavaszán és 2020 november közepétől 2021 márciusáig jelez magas értékeket (*OxCGRT*, 2021). Ám míg az első lezárásokra mindjárt az első hullám lelejején került sor, ősszel csak november közepén, már nagyon magas fertő-

zésszám mellett hoztak védelmi intézkedéseket. Az óvodák-iskolák a második hullám alatt (egyedi kivételekkel) végig működtek, és csak a harmadik hullám csúcspontján tértek át ismét az online tanításra, alig több mint egy hónapra. Az intézkedési csomagok is különböztek bizonyos részletekben (az iskolabezárások mellett például a belföldi utazás és a vásárlási időszávok szabályozásában), és egyelőre nem folytak olyan kutatások, amelyekből megítélhető lenne ezek relatív hatásossága.

Eltért az első és második–harmadik hullám a munkahelymegőrző támogatások mértékében és időzítésében is. Az első hullám korlátozásainak bevezetése után több mint egy hónappal indultak csak el az első támogatási programok, amelyek nemzetközi összehasonlításban igen szűkmarkúak voltak (lásd *Stubnya* [2020] Eurofound-adatokon alapuló cikkét), és az igénybevétel is nagyon alacsony szintű volt (vesd össze jelen kötet 5.1. alfejezetével). A második–harmadik hullám idején már működtek az ágazati bértámogatási programok, amelyek igénybevételéről és elosztásáról azonban szinte semmit sem tudunk. *Drabancz és szerzőtársai* (2021) a kedvezményes hitelek hatását pozitívnak találta. A közmunkaprogram bővítése viszont elmaradt, ami így nem tudta fékezni a foglalkoztatás csökkenését.

A munkaerőpiaci következményeket enyhítette az a fajta spontán alkalmazkodás is, amire a foglalkozásváltásra vonatkozó adatok utalnak. Külön kutatás tárgya lehetne (ami akár a MEF adataival is elvégezhető), hogy milyen szerepet játszott a foglalkoztatás regenerálódásában a „pótlólagos munkavállalási hatás” (*added worker effect*) – az, amikor az állását elvesztő családtag kieső jövedelmének pótlására a házastárs vagy más együttélő rokon vállal munkát.

Maga a járvány – a megbetegedések miatt kieső munkakínálat – vélelmezhetően nem játszott komoly szerepet a foglalkoztatás alakulásában. Figyelembe véve a 2021 nyaráig nagyjából 800 ezer igazolt fertőzöttet, és kéthetes kiesést feltételezve, a fertőzöttek átlagos állományát körülbelül 30 ezresre tehetjük, de ebben nagy súllyal szerepelnek a már nem dolgozó nyugdíjasok és az eleve inaktív személyek. Valószínűleg nem tévedünk, ha a munkakínálat ebből eredő csökkenését legfeljebb tízezresre (fél százalékosnál kisebbre) becsüljük.

Hogy az első hullámban vajon hogyan alakultak volna a járványadatok, ha kevésbé szigorúak a korlátozások, illetve hányan betegedtek vagy haltak volna meg a második–harmadik hullámban, ha a kormányzat drákói szigorral felelt volna már a második hullám legelső jeleire is, annak az eldöntéséhez részletes adatokra és olyan kvázikísérleti helyzetekre lenne szükség, ahol eltérően érintett embercsoportok vagy régiók figyelhetők meg. Ilyen epizódot jelentettek például a szelektív utazási korlátozások az első hullám idején, az elemzésükhöz szükséges adatok azonban nem állnak rendelkezésre, talán nem is léteznek.

Hivatkozások

- BM (2021): [Havi tájékoztatás a közfoglalkoztatásról](#). A Belügyminisztérium közfoglalkoztatásra vonatkozó havi adatai.
- DAVIES N. G.–BARNARD, R. C.–JARVIS, C. I.–RUSSELL, T. W.–SEMPLE, M. G.–JIT, M.–EDMUNDS, W. J. (2021): [Association of tiered restrictions and a second lockdown with COVID-19 deaths and hospital admissions in England: a modelling study](#). Centre for Mathematical Modelling of Infectious Diseases COVID-19 Working Group, The Lancet Infectious Diseases, Vol. 21. No. 4. 482–492. o.
- DRABAN CZ ÁRON ISTVÁN–EL-MEOUCH NEDIM MÁRTON–LANG PÉTER (2021): [A koronavírus-járvány miatt bevezetett jegybanki és állami hitelprogramok hatása a magyar foglalkoztatásra](#). Közgazdasági Szemle, 68. évf. 9. sz. 930–96. o.
- KÖLLŐ JÁNOS (2020): [Foglalkoztatás a koronavírus-járvány első hullámának idején](#). Megjelent: *Fazekas Károly–Elek Péter–Hajdu Tamás* (szerk.): Munkaerőpiaci Tükör, 2019. Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Budapest, 220–232. o.
- KÖLLŐ JÁNOS–REIZER BALÁZS (2021): [A koronavírus-járvány első hullámának hatása a foglalkoztatásra és a vállalatok árbevételére](#). Közgazdasági Szemle, 68. évf. 4. sz. 345–374. o..
- L'ANGIOLLA, P. D.–MONTI, M. (2020): [COVID-19: the critical balance between appropriate governmental restrictions and expected economic, psychological and social consequences in Italy](#). Are we going in the right direction?. Acta Biomedica, Vol. 91. No. 2. 35–38. o.
- MCLAREN, J.–WANG, S. (2020): [Effects of Reduced Workplace Presence on COVID-19 Deaths: An Instrumental-Variables Approach](#). NBER Working Paper, 28275.
- OXCGRT (2021): [Covid-19 government response tracker \(OxCGRT\)](#). Oxford University, Blavatnik School of Government.
- STUBNYA BENCE (2020): [Magyarország bértámogatási programja volt a legszűkmárkúbb az egész EU-ban](#). G7, 2021. március 11.